

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושבע

כ"ז ט"ז - י"ט

כי-תבוא (תשכ"ח)

א. שאלה כללית

מז: רמב"ן ד"ה היום הזה ה' אלוקיך מצוך לעשות:
הנה השלים משה לבאר את התורה ולחדש כל המצוות אשר צוה אותו ה' לחדש להט,
לכך אמר "היום הזה ה' מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים", כי כבר
השלמתי לך הכל...

מה מקום פסוק זה בתוך ספר דברים כולו?

ב. ט"ז היום הזה ה' אלוקיך מצוך לעשות את כל החוקים האלה...

רש"י ד"ה היום הזה ה' אלוקיך מצוך:
בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נבטו עליהם.

אברבנאל: אחרי שהשלים משה רבנו לבאר את התורה, אמר "היום הזה ה'... מצוך לעשות",
ר"ל: שכיון שכבר השלמתי באור המצוות, אין לדבר בט עוד בבאורם, כי אם לצוות
אתכם על עשייתם ושמירתם; והנה עד עתה לא הייתם יודעים באור המצוות,
אבל עתה שכבר בארתי אותם, אין כאן לחדש דבר, ולא נשאר להזהיר אלא חיוב
עשיית דבריו אמרו "היום הזה ה' אלוקיך מצוך לעשות..."

1. מהו הקשי בפסוקנו שעומדים עליו שני פרשנינו?

2. מהי חולשת תשובתו של אברבנאל?

ג. י"ז אמר ה' האמרת היום להיות לך לאלוקים
י"ה וה' האמירך היום להיות לך עם סגולה...
כאשר דבר לך...

1) ראב"ע ד"ה האמרת: מלשון גדולה, וקרוב מגזרת (ישע' י"ז) "בראש אמיר". ויאמר ר'
יהודה הלוי הספרדי, נשמתי עון, כי המלה מגזרת "ויאמר". והטעם: כי עשית
הישר עד שיאמר, שהוא יהיה אלוקיך; גם הוא עושה לך עו' שאמרת, שתהיה לו
לעם סגולה. ויפה פרש, והנה תהיה מלת "האמרת" פעל יוצא לשני פעולים.

א התוכל להסביר את חולשת הפרוש הזה (-מ' בא משם ר' יהודה הלוי).
דאת חריגתו מן ההקשר?

2) רש"י ד"ה האמרת והאמירך אין להם עד מוכיח במקרא. ולי נראה שהוא לשון הפרשה
והבדלה: הבדלת לך מאלוהי עובדי כוכבים להיות לך לאלוהים והוא הפרישך
אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה.
ומצאתי להם עד והוא לשון תפארת. כמו (תהלים צ"ד) "יתאמרו כל פועלי און".
(ובתהלים פרש "יתאמרו" ישתבחו כמו "האמרת - האמירך".)

דעת יששכר (על פירוש רש"י)
יש סתירה, דתחילה אמר: "אין להם עד מוכיח במקרא" ואחר כך אמר "ומצאתי להם
עד והוא לשון תפארת".
ולי נראה לישב כן: מה שאמר אין להם עד, כונתו שאין דוגמתו במקרא להיות
אמירה בבנין הפעיל כמו כאן שיהיה פרושו אמירה ממש, אבל לשון (= בהוראת
תפארת) 'תפארת' מצא להם עד במקרא בבנין התפעל, כמו (תהלים צ"ד) "יתאמרו
כל פועלי און". נוכל לפרש גם "האמרת" ו"האמירך" לשון תפארת אף שהם בבנין
הפעיל ופרושו כן: את ה' האמרת - גרמת במעשיך שיתפאר ה' בך! וזה
האמירך - ה' גרם בחסדיו שעשע עמך, שאתה תתפאר בו. ומה שאמר אחר-כך: "ונראה
לי שהוא לשון הכרזה" הוא מסביר דנפשיה קאמר בלא עד, רק לפי ענינו פרשו
כן.
וכן מבינו שאר גפרשים שמפרשים מלה לפי ענינה אף שלא מצאו לה דמיון במקרא.

ר. וולף היידנהיים בפירושו "הבנת המקרא" על פירוש רש"י מבאר דבריו ה"ל: דברי
רש"י כאן נגמרים במלים "לעם סגולה" והשאר הוא תוספת איזה תלמיד בחוץ והמעתיקים
הכניסוהו בפנים, ולכן איבנו בדפוסים ישנים.

התוכל לישב את דברי רש"י ה"ל שלא כדברי דעת יששכר ושלא כדברי
ר' וולף היידנהיים?

ד. שאלת מבנה

בתפישת מבנה פסוקים ופסוקים נחלקו דעות בובר ורנצצווייג בבואם לתרגם
פסוקים אלה:

בובר הציע: את ה' האמרת היום להיות לך לאלוקים:
וללכת בדרכיו, ולשמור חוקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמור בקול ה'
וה' האמירך היום להליות לו עם סגולה,
כאשר דבר לך...

ורוזנצווייג דרש: את ה' האמרת היום:
להיות לך לאלוקים,
ללכת בדרכיו ולשמור מצותיו... ולשמור בקולו.
וה' האמירך היום:
להיות לו עם סגולה.

את דתקון הראשון - **הפסוק** אחר "להיות לך לאלוקים" דחה בובר במהדורה ראשונה.

× התוכל להעביר את נסוקיהם של שני המתרגמים?

יה. י"ח/ה' האמירך היום להיות לו עם סגולה כאשר דבר לך ולשמור כל מצותיו.

אור החיים ד"ה ולשמור כל מצותיו.

...ואולי כי תפארת ישראל היא שהעלה ורומם אותם, בתת להם כל המצוות, מה שלא עשה כך לראשונים, שהגם שנתן מצותיו ית' לאדם ולנח ולאבות, לא נתן אלא ב' ג' גרגירום, אבל לישראל נתן שמירת כל מצותיו ית', ויש לך לדעת, כי כל המצוות אינם אלא שמירה מהתעורב ומלכלוך הנפש ובהשלמת שמירת המצוות, יהיה האדם שלם מכל מום ומכל לכלוך.

שנית ירצה, כי ה' יחזק זרעו לשמור כל המצוות, כי לא הכל זוכים לדבר זה, הגם שיחפצו לשמור, לא יזדמן לידם, ואם יזדמן לא תשיג ידם, ואם תשיג לחלק מן המצוות, לא תשיג לכל המצוות. ואמר כאן, כי ה' האמירם לשמור כל מצותיו.

שלישית ירצה על דרך אומרו (קהלת ח' ה') "שומר מצוה לא ידע דבר רע" ואמרו חז"ל (פסחים ח' ע"ב) "שלוחי מצוה אינם ביזוקין" ונראה מאמר הכתוב כאן "ולשמור כל מצותיו" פירושו: ה' ישמור כל מצותיו לבל יצא מהם תקלה.

רביעית ירצה להעביר בדבר שלא השיגו משה עצמו ע"ה, הגם היותו בכלל עם סגולה. והוא על דרך אומרו חז"ל (סוטה י"ד) בענין תפלת משה להכנס לארץ: "מפני מה נתאווה משה רבנו ליכנס לארץ ישראל? וכי לאכול מפריה יציה צריך? או לשבוע מסובה היה צריך? אלא כך אמר משה רבנו: "הרבה מצוות נצטוו ישראל שאינן מתקיימות אלא בארץ ישראל. אכנס אני לארץ, כדי שיתקיימו כלן על ידי" עד כאן דברי הגמ'. והוא מה שנתכוון לומר להם: "ראו מעלתכם! שה' האמיר אתכם... ולשמור כל מצותיו", ולזה דקדק לומר "אמירך היום" פירושו: בזמן הזה, שאתם באים אל הארץ ושם תשמרו כל המצוות, וזה מעלה שלא השיג אפילו משה.

1. מה קשה לו בפסוקו?

2. למה לא אמר פיושיו אלה לד"ה "ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיו" שבפסוק הקודם לפסוקו (י"ז)?

3. מה ההבדל בין פירושו הראשון לשני?

4. במה שונה השלישי משלשת האחרים?

ו. י"א וה' האמירך היום להיות לו עם סגולה כאשר דבר לך ולשמור כל מצותיו.
י"ט ולתתך עליון על כל הגויים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדוש לה' אלוקיך כאשר דבר.

משך חכמה ד"ה להיות לו עם סגולה

הוא בתורה ומצוות "ולתתך עליון... לתהלה ולשם ולתפארת" פירושו בחכמה ובעשר ובנמוס ובסדר טוב. "ולתתך עם קדוש" הוא לבלי התערב בגויים ולבלי עשות כמעשיהם, רק מופרש ומובדל בקדושה ובטהרה, כי בשעה שחמה בשפלות, בעונות הרבים, רוצים למצוא חן בעיני עמי הארצות "וכמקלקלין שביניהם עשיתם" ויש אשר יתחתנו עמחן, לא כן בשעה שיהיו "לתהלה וכו'" ועליון על כל הגויים - יחיו עם קדוש מופרש ומובדל.

(1) מהו חקשי התחבירי שבפסוקו המיושב בדבריו?

(2) מהו חקשי העניני שבפסוקו המיושב בדבריו?